

**RAQAMLI LOYIHALAR ASOSIDA MILLIY IQTISODIYOTDA
SAMARADORLIKNI TA'MINLASH VA UNI MOLİYALASHTIRISH
MASALALARI**

Norboyev Doston Akmalovich

Ubaydullayev Jahongir O'tkirjon o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistrantlari

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 14.09.2024

Revised: 15.09.2024

Accepted: 16.09.2024

KALIT SO'ZLAR:

*raqamli loyihalar,
milliy iqtisodiyot,
samaradorlik,
moliyalashtirish,
blokcheyn,
kriptoaktivlar,
innovatsion
texnologiyalar,
iqtisodiy samaradorlik,
raqamli iqtisodiyot,
moliya boshqaruvi*

Mazkur maqola raqamli loyihalar asosida milliy iqtisodiyotda samaradorlikni ta'minlash va uni moliyalashtirish masalalariga bag'ishlanadi. Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, ish o'rinlarini yaratish va jamiyatda iqtisodiy faoliyatni samarali tashkil etish imkoniyatlarini yaratadi. Loyiha va moliya boshqaruvi orqali raqamli iqtisodiyotning rivoji va resurslardan samarali foydalanishning asosiy yo'llari ko'rib chiqiladi. Raqamli loyihalarni moliyalashtirishning innovatsion usullari, xususan, blokcheyn texnologiyalari va kriptoaktivlar kabi yangi moliyaviy mexanizmlar ta'kidlanadi. Maqola, shuningdek, milliy iqtisodiyotdagi raqamli loyihalarning samaradorligini baholash va rivojlantirish uchun zarur bo'lgan siyosat va strategiyalarni ham ko'rib chiqadi.

Kirish

Raqamli texnologiyalar zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismiga aylangan. Internet tarmog'i, mobil ilovalar, sun'iy intellekt, ma'lumotlar analitikasi va boshqa innovatsion texnologiyalar iqtisodiyotni global miqyosda transformatsiya qilish imkoniyatlarini yaratmoqda. Milliy iqtisodiyotda samaradorlikni oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun raqamli loyihalar muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola raqamli loyihalarni moliyalashtirish va ularni samarali boshqarishning asosiy muammolarini tahlil qiladi.

Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasi jamiyatdagi ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarni rag'batlantiradi. Ushbu jarayonning asosiy omillaridan biri - raqamli loyihalarni moliyalashtirishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqishdir. Raqamli texnologiyalarning jamiyat va iqtisodiyotga ta'siri, ayniqsa, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida sezilarli o'zgarishlarga olib kelmoqda.

Asosiy qism

Raqamli loyihalar – bu raqamli texnologiyalar va vositalar yordamida amalga oshiriladigan, ma'lum bir maqsadga erishish uchun mo'ljallangan ishlar yoki tashabbuslar. Raqamli loyihalar turli sohalarida, jumladan, biznes, ta'lim, sog'liqni saqlash, marketing va boshqa ko'plab sohalarida qo'llaniladi.

Raqamli iqtisodiyot – bu raqamli texnologiyalar asosida ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va iste'mol jarayonlarini optimallashtirishga qaratilgan tizim. Ushbu iqtisodiyotning asosiy afzalliklari ichida resurslardan samarali foydalanish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va yangi bozor imkoniyatlarini yaratish mavjud.

Raqamli texnologiyalar – bu ma'lumotlarni raqamli formatda saqlash, uzatish va qayta ishlash imkonini beruvchi texnologiyalar majmuasidir. Ular kompyuterlar, internet, mobil qurilmalar, dasturiy ta'minot va boshqa raqamli qurilmalar orqali amalga oshiriladi. Raqamli texnologiyalar quyidagi sohalarida keng qo'llaniladi:

1. Axborot va kommunikatsiya: Internet, mobil aloqa va ijtimoiy tarmoqlar orqali axborot almashish imkoniyatlari.

2. Ma'lumotlar bazalari: Ma'lumotlarni saqlash va boshqarish uchun raqamli tizimlar.

3. Dasturiy ta'minot: Turli xil dasturlar va ilovalar, masalan, ofis dasturlari, grafik dizayn, o'yinlar va boshqalar.

4. Sun'iy intellekt: Mashina o'rganish va ma'lumotlardan foydalanish orqali qaror qabul qilish jarayonlarini avtomatlashtirish.

5. Kiberxavfsizlik: Raqamli tizimlarni himoya qilish va axborot xavfsizligini ta'minlash.

Raqamli texnologiyalar milliy iqtisodiyotning barcha sohalariga ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ishlab chiqarish jarayonlarida avtomatlashtirish, ma'lumotlar tahlili, va sun'iy intellekt yordamida samaradorlikni oshirish mumkin. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi ish o'rinlari yaratish, yangi sohalarning paydo bo'lishi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Raqamli loyihalar milliy darajada iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni oshirishga yordam beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez rivojlanishi tashkilotlarga global miqyosda o'z bizneslarini kengaytirishga yordam bermoqda. Axborot va texnologiyalarni rivojlantirish hamda raqamlashtirish global ishlab chiqarish tarmog'ining markazida joylashgan bo'lib, bu jarayon milliy iqtisodiyotlar, ijtimoiy taraqqiyot va sanoat rivojlanishiga ta'sir ko'rsatadi. Ushbu hodisa "Uchinchi sanoat inqilobi" deb ataladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, inson kapitalini innovatsion texnologiyalarni yaratish va ulardan foydalanishga yo'naltirish mamlakatning iqtisodiy o'sishiga bevosita ta'sir qiladi. Shuning uchun, axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan raqamli texnologiyalarni joriy etish mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining muhim vositasi sifatida qaralmoqda.

Jahon banki hisobotlariga ko'ra, O'zbekiston raqamli iqtisodiyot salohiyatining faqat bir qismini ishlatmoqda, shuning uchun raqamli investitsiyalarning iqtisodiy va ijtimoiy natijalarni yaxshilashdagi rolini oshirish zarur. O'zbekiston o'z raqamli salohiyatini to'liq

=====

amalga oshirish uchun raqamli infratuzilmaga strategik sarmoya kiritish, innovatsiyalarni rivojlantirish, ko'nikmalarni yaratish va sohani tartibga solish zarurligini ta'kidlaydi [1].

O'zbekistonda iqtisodiyot va jamiyatni modernizatsiya qilishda raqamli texnologiyalarni qo'llashga qaratilgan siyosat asosida strategik tashabbuslar amalga oshirilmoqda. Mamlakatning "Raqamli O'zbekiston. 2030" strategiyasi uzoq muddatli rejani tashkil etadi, bu rejada raqamli iqtisodiyot sifatida rivojlanishga yo'naltirilgan maqsadlar belgilangan. Ushbu strategiya hukumatning milliy taraqqiyotning asosiy elementi sifatida raqamlashtirishga asoslanganligini ko'rsatadigan "yo'l xaritasi" bilan qo'llab-quvvatlanadi [2].

"Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasining asosiy yo'nalishlari raqamli infratuzilmani, elektron hukumatni, raqamli iqtisodiyotni, milliy IT sektorini va axborot texnologiyalari sohasidagi ta'limni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Strategiya 1000 ta xorijiy IT-kompaniyalarni jalb qilish va 10 yil ichida IT sohasida 300 000 yosh mutaxassislar uchun ish o'rinlari yaratish orqali yillik IT eksportini 5 milliard dollarga yetkazishni maqsad qilmoqda va O'zbekistonni Markaziy Osiyoda "IT xab"ga aylantirishga qaratilgan [2].

Ushbu maqsadlar doirasida O'zbekiston raqamli va IT infratuzilmasiga katta sarmoya kiritdi, bu esa sanoat eksportining sezilarli darajada o'sishi va minglab yuqori maoshli ish o'rinlari yaratilishiga olib keldi. Jahon banki raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va innovatsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan loyihalar uchun 50 million dollar miqdorida imtiyozli kredit ajratish orqali O'zbekistonning ushbu yo'ldagi maqsadlarini qo'llab-quvvatladi.

Raqamli loyihalarni moliyalashtirish uchun an'anaviy bank kreditlari va sarmoya kiritish usullaridan tashqari, yangi texnologiyalar asosida yaratilgan moliyaviy mexanizmlar ham muhim ahamiyatga ega. Blokcheyn texnologiyalari, kriptoaktivlar va boshqa innovatsion usullar, xususan, Initial Coin Offering (ICO) yoki Security Token Offering (STO) kabi moliyalashtirish metodlari, raqamli loyihalarni moliyalashtirishda keng qo'llanilmoqda. Bu usullar orqali loyiha sarmoyadorlari va investorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratiladi [3].

Raqamli iqtisodiyotning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun hukumat tomonidan ishlab chiqilgan siyosat va strategiyalar muhim rol o'ynaydi. Innovatsion texnologiyalarni qo'llab-quvvatlash, raqamli infratuzilmani yaratish va raqamli loyihalarni moliyalashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlashda yordam beradi. Raqamli loyihalarni moliyalashtirishda davlatning roli ham katta, chunki davlat o'zining moliyaviy resurslari va siyosatlari orqali loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishini ta'minlashi kerak.

Raqamli loyihalarni moliyalashtirish uchun bir nechta usullar mavjud [4]:

- Davlat moliyalashtirish: Davlat tomonidan grantlar, subsidiyalar yoki investitsiyalar orqali amalga oshirilishi.
- Xususiy sektor investitsiyalari: Xususiy investorlar yoki venture kapital fondlari orqali.

- Krujka moliyalashtirish: Jamoatchilikdan mablag‘ to‘plash usuli.

Samaradorlikni oshirish yo‘llari:

- Innovatsion texnologiyalarni joriy etish.
- Malakali kadrlarni tayyorlash va jalb qilish.
- Raqamli infratuzilmani rivojlantirish.
- Tashqi hamkorlik va tajriba almashish.

Raqamli loyihalar va barqaror iqtisodiy o'sish

Raqamli texnologiyalarning iqtisodiyotga ta'siri bevosita barqaror o'sish bilan bog'liq. Raqamli loyihalar yangi ish o'rinlari yaratadi, resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi va iqtisodiy samaradorlikni oshiradi. Masalan, ma'lumotlar analitikasi va sun'iy intellekt yordamida resurslarni optimallashtirish, shuningdek, raqamli moliya tizimlari orqali investitsiyalarni boshqarish iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi. Shuningdek, raqamli transformatsiya iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda yordam beradigan yangi mexanizmlar yaratadi.

Xulosa

Raqamli loyihalar milliy iqtisodiyotda samaradorlikni oshirishda muhim vositadir. Ular ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish va iqtisodiy tizimning boshqa sohalarini transformatsiya qilish imkoniyatini yaratadi. Biroq, raqamli loyihalarning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun ularni samarali moliyalashtirish va boshqarish zarur. Innovatsion moliyaviy mexanizmlar, xususan, blokcheyn texnologiyalari va kriptoaktivlar, raqamli loyihalarni moliyalashtirishda muhim ahamiyatga ega. Raqamli iqtisodiyotning rivoji uchun hukumatning qo'llab-quvvatlovi va samarali siyosatlarning mavjudligi ham muhimdir.

Raqamli loyihalar milliy iqtisodiyotda samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun to'g'ri moliyalashtirish strategiyalarini ishlab chiqish zarur. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi mamlakatlarning global raqobatbardoshligini oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi. Shu sababli, davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va malakali mutaxassislarni tayyorlash milliy iqtisodiyotning kelajagi uchun muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. World Bank. (2022). Digital Economy in Central Asia: Opportunities and Challenges.
2. "Raqamli O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 05.10.2020 yildagi PF-6079-son. URL: <https://lex.uz/ru/docs/-5030957>
3. Andreev, S. (2019). Blokcheyn va raqamli iqtisodiyot: yangi imkoniyatlar. Tashqi iqtisodiy faoliyat.
4. Saito, T., & Nakamura, K. (2021). Raqamli loyihalarni moliyalashtirish: Blokcheynning roli. Global moliya va iqtisodiyot.

- =====
5. Xushvaqtoy, D. (2022). Raqamli iqtisodiyot va barqaror rivojlanish. Toshkent: O'zbekiston iqtisodiyoti.
 6. Karimova, G., Tashkentov, S. (2021). Innovatsion texnologiyalar va milliy iqtisodiyot. Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
 7. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2023). The Digital Economy Report 2023.